

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 13 februari 2022

thema: Over de liefde – gelezen: 1 Kor. 13 en 'Wat het is' (E. Fried)

Toespraak Franck Ploum

1.

Zoals u weet kom ik uit de Oostelijke Mijnstreek, een arm en vergeten gebied dat groot kon worden dankzij de mijnindustrie die aanzien en rijkdom bracht. Rijkdom voor bepaalde groepen en zeker ook relatieve rijkdom voor veel mensen die werk vonden in en rondom de mijnen. Na de mijnsluitingen, zo'n 50 jaar geleden nu, verviel het gebied terug in de armoede van weleer. En uit dat dal is het gebied nu langzaam aan het opkrabbelen. Zo heeft Kerkrade weliswaar van Nederland het minst aantal bibliotheek abonnees per inwoner, het heeft wel de beste en meest innovatieve bibliotheek van Nederland sinds enige weken.

Enige tijd geleden was er in Nieuwsuur een discussie over de resterende kolenreserve die nog in de Limburgse grond zitten. Een ingenieur van Shell, u weet wel, dat koninklijk bedrijf dat brits wordt om o.a. de "duurzaamheidsambities" beter waar te kunnen maken, een ingenieur van dat bedrijf dat 'vooroploopt' in de energietransitie - voor de bunne in elk geval – liet weten dat met de huidige technieken die Limburgse kolenreserve er heel makkelijk uit te halen was en dat dit een oplossing zou kunnen zijn voor de energietekorten die er aan dreigen te komen. Waarop een medegast aan de tafel zei: het is goed mogelijk dat het allemaal kan, maar dat is niet de vraag. De vraag is of je het moet willen.

Moet je alles willen wat mogelijk is, wat geoorloofd is? Of zijn er momenten dat zaken weliswaar geoorloofd zijn maar dat je toch tot de conclusie komt dat het beter is om iets niet te doen? Bijvoorbeeld omdat je van de Oostelijke Mijnstreek geen tweede Groningen wilt maken, of omdat je nu echt vaart wilt geven aan de energietransitie en wilt inzetten op duurzame en schone energie.

2.

'Alles is mij geoorloofd, maar niet alles heeft waarde' (1 Kor. 6,12) zegt Paulus. Aan die conclusie ligt een manier van denken ten grondslag, een manier van kijken naar de dingen die gebeuren en er ligt een kompas onder dat voor Paulus haar draaipunt vindt in de levensweg van Messias Jezus: die hij steevast aanduidt als die ene: gekruisigd en opgestaan. Die liefdesweg ten einde toe, die zo krachtig is gebleken dat hij sterker was dan het brute geweld van de kruisdood, is voor hem de toetssteen als het gaat over wat wel of niet geoorloofd is, wijs is, over wat je te doen staat.

En er is nogal wat te doen daar in Korinthe. Die havenstad, bruisend, vol leven, cultuur, theater. Die stad die het aftakelende Athene allang de pas heeft afgesneden en nu hoofdstad is van een provincie van het Romeinse Rijk. Een smeltkroes van religies, gebruiken, culturen, cultus en godenvereringen. De belangrijkste reden voor Paulus om een brief te schrijven was 'onenigheid' binnen de groep Jezusvolgers, onenigheid over hoe strikt je moet zijn met de afspraken, met het delen van brood en wijn in de samenkomsten, in het uitsluiten van andere goden en rituelen, en ga zo maar door. De veelheid van aanbod waar je aan deel kunt nemen maakt dat de een zich terugtrekt in de veiligheid van de eigen club en de ander vindt dat je zaken best mag vermengen en combineren: religie 'bricoleren' wordt dat in de hedendaagse godsdienstwetenschap genoemd. Relishoppen noemen we dat in het hedendaagse taalgebruik.

En Paulus legt de vraag maar eens neer: natuurlijk mag je alles doen, maar wat heeft echt waarde voor je? Natuurlijk is alles geoorloofd, maar door wie of wat laat jij je de wet voorschrijven? Is dat door deze wereldorde van macht en gewin, van economie en het recht van de sterksten, of door de Romeinse overheersers, de heersende cultuur? Of was er niet een verhaal over ene Messias Jezus, dat wij van waarde vonden en waar wij ons leven en onze keuzes naar wilden richten?

De door ons zo vaak 'Hooglied van de liefde' genoemde tekst maakt deel uit van die vraag die Paulus neerlegt in de groep: Waar laat je je door leiden? Wat is van waarde? Heb je nog iets met dat verhaal van liefde tot het uiterste toe?

3.

De Joods-Oostenrijkse dichter en schrijver Erich Fried vluchtte in 1938 voor de nazi's naar Engeland, en keerde na de oorlog niet meer terug. Hij besloot wel zijn teksten te blijven schrijven in de Duitse taal. Hij ontpopte zich als politiek dichter en heeft de politieke poëzie in Duitsland na Auschwitz radicaal veranderd. Vandaag hoorden we zijn – wellicht bekendste - gedicht 'Wat het is'. Een gedicht dat zonder kennis van zijn achtergrond gelezen kan worden als een liefdesgedicht dat oproept om je mening, je gedachten, je verstand en ervaringen in te wisselen voor een liefdevolle benadering. Liefde als richtsnoer, als dekmantel wellicht.

Maar de tekst wil meer zijn dan een liefdesgedicht. Fried's teksten en gedichten gaan over ethiek, over moraal, over gewetensvorming. En vanuit dat denken krijgt het woord liefde betekenis. Wordt het woord als het ware geladen. Wie alleen maar kijkt naar eerdere ervaringen, naar wat mislukt is, naar bewijzen, naar rendement, naar wat het oplevert, die mens komt tot niets. Wie alleen kijkt met de bril van economie, verliest uit het oog waar het werkelijk gaat in het leven. Daartegenover stelt Fried de liefde als richtsnoer om tot keuzes te komen. Maar over welke liefde gaat het dan?

4.

Het begrip liefde speelt een belangrijke rol in het bijbels verhaal. De liefde van God voor de mens en de wereld. Naastenliefde en God liefhebben en je naaste die een mens is als jij, en liefde voor de armsten, de minsten. En ook liefde voor de vreemdeling. Want liefde voor wie je kent en wat je kent dat is vaak niet zo ingewikkeld. Maar liefde voor het onbekende, dat is een ander verhaal. Maar over wat voor soort liefde gaat het dan? Misschien kan Deuteronomium ons helpen, daar staat in hoofdstuk 10: 'Heb de vreemdeling lief, zoals God hem liefheeft: geef hem brood en kleding.' Het gaat dus niet om een liefdesrelatie-liefde, niet om innige verwantschap, om seksualiteit of om jezelf helemaal aan iedere willekeurige ander te geven. Het gaat om de vraag de ander lief te hebben in die zin dat je haar of hem kans van bestaan geeft, de ander mens laat zijn, levenskansen biedt en gunt en schenkt. Zoals die bijbelse God leven geeft, doet opstaan uit de dood, doe ook zo aan elkaar: geef elkander kans van leven. Die liefde!

Annemie Declercq, Vlaams theoloog, schrijft:

Om te leren wat liefde is, moet je je wagen aan de moeilijkste liefde: de liefde tot de vreemdeling. Opdat de samenleving der mensen niet zal wegzakken in schijn-liefde, apenliefde, bezitters-liefde, bloedliefde, bloed en bodemliefde, daarom wordt ons gevraagd de vreemdeling lief te hebben. Dit woord is de kortste samenvatting, en de hevigste toespitsing van de Bijbelse levensleer.

Ook het 'hooglied van de liefde' draait om de as van dat kompas van messias Jezus: liefde tot het uiterste toe, omwille van de levenskansen van een ander, omwille van elkaar te laten opstaan uit alles wat dood maakt en leven wegneemt.

Die liefde moet de grondslag van je doen en laten zijn, want als je niet van daaruit handelt, dan kun je verkondigen wat je wilt, dan kun je alles weten, en kun je je te barste werken, het zal je niet baten. Want het zijn juist de eigenschappen van die liefde die jou maken tot mens en medemens. Het zijn de eigenschappen van die liefde die er voor zorgen dat jij dingen van waarde blijft doen. Het geduld, de lankmoedigheid, de volharding, je hebt ze nodig om je leven in te zetten voor dat verhaal, die liefde van messias Jezus.

5.

Gaat het dan nergens gewoon, over de liefde tussen mensen? Wordt deze tekst dan voor niets voorgehouden aan mensen die hun huwelijksbelofte aan elkaar doen? Voor zover ook die liefde geworteld is in dat grote verhaal van menswording en bevrijding, gaat het zeker ook over de dagelijkse liefde tussen mensen. Want je mag hopen en iedereen toewensen dat je het als opdracht beschouwt de ander tot leven te brengen, op te laten bloeien, weg te trekken van de afgrond en van alles wat dood maakt en dat je niet met elkaar vervalt in schijn-liefde, apenliefde, bezitters-liefde. Dat immers brengt alleen ongeluk voort van klein tot groot, tot niet te overzien. Dan komen we in het gebied van de apenrots, van de macholiefde en het steeds weer grensoverschrijdende gedrag van de een tot de ander. Maar dat is geen liefde, dat heeft niets te maken met wat de bijbel liefde noemt, maar ook niets met wat wij vandaag de dag liefde noemen. Dat is eigenbelang, dat is macht uitoefenen, willen bezitten, de ander voor jouw gefrustreerde behoefte of jouw lust spannen. Liefde gaat juist uit van de ander, dat je voor die ander het goede, het mooie, het hele, en het beste wilt. Natuurlijk met vallen en opstaan. Maar dat je dat steeds opnieuw poogt.

Liefde als fundament. Want de liefde is de grootste. Of zoals Augustinus in de in de vierde eeuw zei: het hele bijbelse verhaal is samen te vatten in één zin: *heb lief en doe wat je wilt*. Oftewel: wie in de liefde leeft, en vandaaruit alles doet, die kan inderdaad den wat zij of hij wil, want door liefde gedragen sluit je alles wat niet van waarde is vanzelf al uit.

Heb lief is de opdracht, want dan doe je wat van waarde is en leef je in solidaire trouw aan elkaar en aan de Ene, die wij verkondigen: Jezus messias.

Zeg Amen. Dat het zo moge zijn.

Wat het is

Het is onzin
zegt het verstand
Het is wat het is
zegt de liefde

Het is tegenslag
zegt de berekening
Het is alleen maar pijn
zegt de angst
Het is uitzichtloos
zegt het inzicht
Het is wat het is
zegt de liefde

Het is belachelijk
zegt de trots
Het is lichtzinnig
zegt de voorzichtigheid

Het is onmogelijk
zegt de ervaring
Het is wat het is
zegt de liefde

*Erich Fried (1921-1988),
vertaling van Geert van Istendael*